

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

У сучасних умовах інвестиції виступають важливою умовою здійснення структурної перебудови національної економіки, забезпечення технічного прогресу, підвищення показників господарської діяльності на макро- та мікрорівнях.

Інвестиційна діяльність є об'єктом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Проблеми інвестицій та їх значення і вплив на національну економіку розглядають такі вітчизняні вчені, як В.Геєць, М.Денисенко, Я.Жалило, А.Музиченко, А.Пересада, Н.Татаренко, В.Федоренко та інші. Серед зарубіжних учених, дослідження яких присвячені даній проблемі, необхідно назвати Л.Дж.Гітмана, У.Шарпа, Р.Барроу та інших. Узагальнюючи праці провідних науковців, можна зробити такий висновок: незважаючи на проведення глибоких і обґрунтованих досліджень з інвестиційної тематики, яка є надзвичайно важливою для України, вивчення кола проблем щодо впливу іноземних інвестицій на національну економіку має велике значення для України через зміни умов інвестування.

На думку вчених [1, 2, 3], з якою ми погоджуємося, економічне зростання обумовлюють значні обсяги інвестицій. Підтвердженням цього є стрімке економічне піднесення Японії у післявоєнні часи, суттєвою причиною якого були інвестиції. За рахунок зростання інвестицій у реальний сектор економіки країни щорічно забезпечувалося 2,1% економічного зростання з 8,81% [4, 35]. Іноземні інвестиції стали

дієвим важелем структурної перебудови і для постсоціалістичних країн.

В умовах соціалізації економіки України та її трансформації до ринкових відносин особливої уваги потребують інвестиції як одні з головних елементів державної економічної політики в цілому. Вплив інвестиційної політики може проявитися як у прискоренні відтворювання темпів економічного розвитку країни, так і у стимулюванні промислового виробництва, забезпеченні умов для стійкого і швидкого економічного зростання та підвищенні рівня суспільного добробуту в Україні.

Криза внутрішнього інвестування актуалізує проблему залучення іноземних інвестицій. Отже, вони мають велике значення для економіки приймаючої країни, оскільки забезпечують ефективну інтеграцію національної економіки у світову завдяки виробничій та науково-технічній кооперації, служать джерелом капіталовкладень, причому у формі сучасних засобів виробництва, залучають вітчизняних підприємців до передового господарського досвіду, сприяють поширенню інновацій, стимулюванню імітації та запозичення найкращої ділової практики розвинених країн, збільшенню продуктивності праці та підвищенню добробуту населення. На нашу думку, використання іноземних інвестицій має сприяти забезпеченню потреб національної економіки у необхідній сировині та продукції, а головне – стимулювати розвиток еко-

номічно ефективних і конкуренто спроможних експортерів, що дало б змогу Україні вписатися в систему міжнародного поділу праці та міжнародного розподілу капіталів.

Однак залучення іноземних інвестицій позитивно впливає не тільки на економіку України, а й на світову економіку в цілому (табл. 1).

Таблиця 1. Позитивні аспекти іноземного інвестування для України та світової економіки

Аспект	Подвійний ефект	
	для України	для зовнішніх суб'єктів
Політичний	Підвищення політичної довіри країні, встановлення / розширення політичних зв'язків	Вирішення політичних питань шляхом інтенсифікації зв'язків
Економічний	Економічне зростання за рахунок розвитку / інтенсифікації процесів у галузях народного господарства	Диверсифікація діяльності компаній, очікування прибутку, створення нових економічних умов, що просуватимуть взаємодію у інших сферах/галузях
Соціальний	Підвищення рівня добробуту та соціальної захищеності громадян за рахунок розвитку суспільства	Розширення зв'язків, поєднання культур, популяризація кращих умов життя суспільства
Правовий	Можливість розвитку нормативно-правового поля за світовими стандартами, закладення у законодавство варіантів стикування та взаємодії з міжнародними системами	Розширення можливостей взаємодії за рахунок універсифікації нормативно-правових систем
Культурний	Збагачення „домашньої” культури	Взаємне збагачення культур, можливість популяризації своїх традицій, звичаїв, релігії
Науковий	Скорочення періоду наукового просування країни у процесі інтеграції інтернаціональних знань для здійснення спільних досліджень, випробувань, винаходів	Обмін науковим досвідом, оскільки Україна володіє значним науковим потенціалом
Технічний	Покращення технічного стану народного господарства, підвищення його продуктивності та потужності	Розширення та збільшення торговельних зв'язків (продаж техніки, обладнання, механізмів)
Технологічний	Можливість отримати нові передові високі технології, екологічно безпечні тощо	Взаємовигідний трансферт і популяризація технологій
Екологічний	Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я населення за рахунок використання новітніх технологій і передового обладнання, техніки	Зменшення негативного екологічного впливу на спільне навколишнє середовище Землі
Загальний	Вищенаведені позитивні зрушення дадуть можливості наближення до груп розвинутих країн, покращення іміджу держави, підвищення конкурентоспроможності країни, збільшення ваги України у світовому співтоваристві	Підвищення світової політичної, економічної, соціальної, екологічної тощо інтеграції, забезпечення взаєморозуміння та світового спокою

Аналізуючи особливості залучення прямих іноземних інвестицій в Україні, важливо визначити їх залежність від макроекономічних показників і рівень цієї залежності при використанні методу кореляційного аналізу. Для визначення коефіцієнта кореляції використовувався табличний процесор Excel-97.

Нами був обраний період 1998-2003 рр., який поділяється на період економічної кризи (1998-2000 рр.) та період економічного зростання (2001-2003 рр.), в якому спостерігається стабільне зростання всіх макроекономічних показників.

У дослідженні використовувалися такі макроекономічні показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), обсяги промислового виробництва, грошові

доходи населення, обсяги роздрібного товарообігу, ставки за кредитами, обсяг експорту товарів і послуг, обсяг імпорту товарів і послуг і фінансові результати підприємств від звичайної діяльності до оподаткування.

У даному дослідженні обсяги прямих іноземних інвестицій є результативним, залежним чинником, а перелік макроекономічних показників – незалежні чинники.

Вихідні данні, які використовуються в дослідженні, зібрані зі Статистичних щорічників України за 2001-2003 рр. та наведені в порівняльних цінах 1998 р. з урахуванням рівня інфляції та змін цін виробників промислової продукції (табл. 2).

Таблиця 2. Показники економічного стану України за 1998-2003 рр. [5]

Показник	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1	2	3	4	5	6	7
Реальні річні зміни прямих іноземних інвестицій, млн.грн. ¹	5737,342	9476,475	11715,168	12817,626	15358,203	17290,105
Реальні річні зміни ВВП, млн.грн.	75826,312	83327,105	89935,183	107015,137	111964,135	117895,431
Реальні річні зміни обсягів промислового виробництва, млн.грн.	61263,119	68695,258	76404,451	96578,292	100499,475	98454,835
Реальні річні зміни доходів населення, млн.грн.	45315,833	43250,140	48298,829	57296,496	97522,125	105094,562
Реальні річні зміни роздрібного товарообігу, млн.грн.	16097,500	15485,878	15981,055	18026,835	20914,724	24346,808
Реальні річні зміни фінансових результатів підприємств від звичайної діяльності до оподаткування, млн.грн.	2833,333	5173,378	7724,612	9816,106	7714,909	9892,032
Реальні річні зміни експорту товарів і послуг, млн.грн. ¹	35968,866	47160,020	58191,873	59331,423	65260,712	75192,331

¹ Перераховано за середніми річними обмінними курсами НБУ.

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
Реальні річні зміни імпорту товарів і послуг, млн.грн. ¹	38432,655	43998,116	54769,533	57606,574	60329,179	71847,334
Реальні річні зміни процентної ставки НБУ по кредитах, %	52,600	49,170	28,951	16,341	7,227	4,947

У ході розрахунків ми отримали такі результати за період 1998-2003 рр. Коефіцієнт кореляції між прямими іноземними інвестиціями та реальною річною зміною валового внутрішнього продукту дорівнює 0,9613, що свідчить про тісний прямо пропорційний лінійний зв'язок, тобто за досліджуваний період стабільні темпи зростання ВВП забезпечили зростання обсягів прямих іноземних інвестицій.

Коефіцієнт кореляції між обсягом залучених прямих іноземних інвестицій та реальною річною зміною промислового виробництва дорівнює 0,9247, що свідчить про тісний зв'язок, тобто стабілізацію промислового виробництва, що дозволило залучати прямі іноземні інвестиції в більших обсягах.

Коефіцієнт кореляції між результативним чинником і реальною зміною наявних доходів населення дорівнює 0,866, а з реальною зміною роздрібною товарообігу – 0,855. Це свідчить про те, що нерезиденти при інвестуванні беруть до уваги коливання внутрішнього, споживчого ринку України, а також про мультиплікативний ефект прямих іноземних інвестицій в економіку країни: збільшення прямих іноземних інвестицій у галузі економіки приводить до збільшення доходів та рівня життя населення.

Коефіцієнт кореляції між результативним чинником та процентною ставкою НБУ по кредитах дорівнює -

0,9543, що означає збереження тісного обернено пропорційного зв'язку, тобто зменшення процентної ставки по кредитах сприяє залученню прямих іноземних інвестицій.

Сукупність показників, які характеризують зовнішньоекономічний сектор, реальні річні зміни експорту товарів і послуг і реальні річні зміни імпорту товарів і послуг значно впливають на приплив прямих іноземних інвестицій, що підтверджують коефіцієнти кореляції: 0,992 та 0,975 відповідно. На нашу думку, стійка тенденція залежності від імпорту не сприяє економічному розвитку країни та залученню іноземних інвестицій.

Показником, який характеризує прибутковість діяльності підприємств України, є те, що фінансовий результат підприємств від звичайної діяльності до оподаткування знаходиться в менш тісному зв'язку з обсягами прямих іноземних інвестицій, ніж показники зовнішньоекономічного сектора України. Позитивний вплив даного показника на іноземні інвестиції підтверджує коефіцієнт кореляції, який дорівнює 0,886.

Отже, ми приходимо до висновку, що стале економічне зростання країни сприяє залученню прямих іноземних інвестицій в її економіку. Нерезидент, приймаючи рішення про інвестування, бере до уваги всі перелічені макроекономічні показники, особливо реагує на коливання ВВП, промислового виробництва, динаміки ставки по

кредитах і зовнішньої торгівлі. Однак у даному дослідженні не розглянута політична ситуація в країні, що також істотно впливає на рішення інвестора.

Практичним підтвердженням отриманих результатів є позитивні тенденції припливу іноземних інвестицій в Україну за 1998-2003 рр. Стабільне зростання макроекономічних показників, особливо ВВП, за період економічного піднесення України (2001-2003 рр.) відбивається на обсягах прямих іноземних інвестицій. Відношення прямих іноземних інвестицій до ВВП України коливається на рівні 1,21–2,39%. Однак, аналізуючи світовий досвід розвитку, для макроекономічної стабілізації країни з перехідною економікою, її інтеграції у світову економіку та соціального добробуту необхідно забезпечити щорічні темпи зростання інвестицій на рівні 10-12% ВВП, або на кожен відсоток приросту ВВП країна повинна виділити на інвестиції в реальний сектор економіки не менш 3% ВВП.

Ми приходимо до висновку, що світова модель “зростання виробництва – зростання інвестицій – економічне зростання” в сучасних умовах

української економіки не спрацьовує. Отже, подолання інвестиційного спаду в Україні стане можливим тільки після запуску механізмів зростання виробництва. Підтвердженням даного тезису є світовий досвід подолання інвестиційного спаду, який відбувається після реального зростання промислового виробництва.

Література

1. Геец В. Еще раз о составляющих экономического подъема в Украине // Экономика Украины. – 1998. – №11. – С.27-36.
2. Анискин Ю. Инвестиционная активность и экономический рост // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – №4. – С.77-82.
3. Жалило Я. Иностранные инвестиции и национальный капитал: парадигма взаимодействия // Фондовый рынок. – 2001. – №25. – С.8-9.
4. Симовьян С.В. Экономический успех: пути его достижения. – Харьков: Рубикон, 1996. – 250 с.
5. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Держкомстат України. – К.: Техніка, 2004. – 598 с.